

Integritás, oktatás és erkölcsi megújulás – nemzetközi tapasztalatok és hazai tanulságok

Biró Ferenc Pál¹

ABSZTRAKT: A 2014-ben Brazíliában kirobbant ügyet a sajtó a Lava Jato – azaz Autómosó – néven kezdte emlegetni. Ami kezdetben egy kis autómosóban zajló pénzmosási ügynek indult, rövid idő alatt a kontinens egyik legnagyobb korrupciós botrányává dagadt. A nyomozás feltárta, hogy a Petrobras állami olajvállalat körül egy évtizedeken át működő, több milliárd dolláros vesztegetési hálózat épült ki. Politikusok, állami vezetők, multinacionális cégek és bűnözői körök egyaránt részesei voltak. A mechanizmus egyszerű, de pusztító volt: a nagyvállalatok túlárazott szerződéseket kaptak az állami olajcégtől, a különbözet egy része pedig politikai pártok és döntéshozók zsebébe vándorolt. A korrupció gépezete nemcsak egyes szereplők gazdagodását szolgálta, hanem egy egész politikai rendszer fenntartását finanszírozta. A következmények sokkolóak voltak. A Petrobras részvényárfolyama összeomlott, több tízezer munkahely szűnt meg, és Brazília gazdasága mély recesszióba került. Miniszterek, kormánytagok, pártelnökök és a legnagyobb építőipari cég vezetői kerültek börtönbe. Maga Luiz Inácio Lula da Silva, az ország ikonikus korábbi elnöke is bíróság elé állt. Az ország társadalmi szövete megrendült: az emberek milliói vonultak utcára, elveszítve bizalmukat a politikai és gazdasági elitben.

A Lava Jato-botrány tragédiája ugyanakkor nem csupán a pénzügyi veszteségben vagy a politikai elit lelepleződésében állt. Az igazi dráma az volt, hogy Brazília polgárai szembesültek: a korrupció nem néhány fekete bárány bűne, hanem rendszerszintű szervező erő, amely mindent áthat. A bizalom megingása generációkra ható sebet ejtett a társadalmon.

A botrány egyik legmegdöbbentőbb részlete a kenőpénzek mértéke volt. A nyomozók kiderítették, hogy az építőipari cégek a projektek költségeit akár 20%-kal is túlárazva számolták el és nemcsak milliárd dollárokat csatornáztak titkos politikai alapokba, hanem luxuslakásokat Rio tengerpartjára néző panorámával, jachtokat, Rolex órákat és készpénzzel teli bőröndöket is osztogattak politikusoknak és vállalatvezetőknek. A többmilliárdos szerződések és a hivalkodó személyes ajándékok keveréke a botrányt annak szimbólumává tette, hogyan képes a rendszerszintű kor-

---

¹ Elnök, Integritás Hatóság, www.integritashatosag.hu

rupció egyszerre szétrohasztani az intézményeket és az egyéni tisztességet miközben fényűző életmódot biztosított egyeseknek.

KULCSSZAVAK: integritás, korrupció, erkölcsi megújulás, oktatás szerepe, intézményi bizalom

JEL-KÓDOK: D73, O17, H26

DOI: https://doi.org/10.35551/PFQ_2025_4_I

Bevezetés

E tanulmány célja, hogy közérthető, ugyanakkor szakmailag megalapozott módon bemutassa az integritás jelentését az egyén, a szervezet és a társadalom szintjén, valamint feltárja, miként járulhatnak hozzá a korrupció ellenes intézmények és az oktatás a korrupció megelőzéséhez és visszaszorításához. Emellett arra keres választ, hogy milyen út vezethet egy össztársadalmi katarzishoz, és végső soron a (magyar) társadalom felemelkedéséhez. Az álláspont épít az ókori görög gondolkodók (Platón, Arisztotelész) gondolataira, a magyar szellemi hagyományra (Hamvas Béla), Szent Ágoston keresztény örökségére, René Girard mimetikus elméletére és Kant kategorikus imperatívuszára (2. szakasz), de figyelembe veszi a magyar önállóságot sokáig tápláló paraszti kultúrát is. Természetesen a tanulmányban felhasználom a nemzetközi szakirodalmat (OECD, Basel Institute on Governance, U4 Anti-Corruption Resource Centre, UNODC, Eurobarometer) is. Mindezek alapján a tanulmány egyfelől leírja a korrupció öngazoló spirálját és az erkölcsi immunrendszer alappilléreit, amelyek képesek a korrupciós rendszer torzulásai ellen hatni, tárgyalja az oktatási reform szükségességét, valamint a nemzetközi korrupcióellenes intézményi modellek jó gyakorlatait is vizsgálja. Végül a tanulmány összefoglalja a magyar helyzet diagnózisát.

Az anyagi korrupció fogalmának definíciója az írás keretein belül és annak fogalmi részeként a következő: A korrupció az a jelenség, amikor valamely egyén, csoport vagy intézmény magánelőny szerzése céljából visszaél a rábízott hatalommal, ami jellemzően közérdeksérellemmel, illetve törvények, szabályozások és/vagy integritási, erkölcsi normák megszegésével jár. Ugyancsak korrupció, amikor valaki előnyszerzés céljából hatalommal felruházott egyén, csoport vagy intézmény részére valamilyen magánelőnyt felajánl vagy nyújt. Korrupciónak tekintünk minden ilyen esetet, akkor is, ha az valamilyen vélt vagy valós közérdekre hivatkozva történik.

A lelki és erkölcsi korrupciót a fogalom tradicionális értelmében használja a tanulmány, azaz a korrupció a léleknek az a belső eltorzulása, amikor elveszti természetes irányultságát a jóra és az igazra, ami egyúttal a keresztény tanítások szerint a bűnben való megmaradás és annak igazolása. Ezek miatt is kiemelt szerepe van az oktatásnak a korrupció visszaszorításában és a személyi, a közösségi és az intézményi integritás megerősítésében.

Filozófiai és fogalmi keretek

Fontos kiemelni, hogy az ókori, de korukban modernnek számító gondolkodók (Platón, Arisztotelész), a középkor kereszténységében új gondolatokat képviselő (Szent Ágoston) valamint a modernkorban tradicionalistának tartott (Hamvas Béla) szerzők idézése egyaránt azt a célt szolgálja, hogy a probléma időtlenségét és univerzalitását hangsúlyozza. A felhasznált gondolatfoszlányok nem a későbbiekben hivatkozott szerzők teljes gondolatvilágát kívánják rekonstruálni, hanem egy közös értelmezési keretbe rendezve egy kulcsüzenetet hivatottak erősíteni: érdemi társadalmi kultúraváltás nélkül nincs hatékony korrupcióellenes küzdelem. Az egyéni és a társadalmi integritásától megfosztott vagy arról önként (vagy tudatlanságból) lemondó nemzet nemhogy nem emelkedik fel, de a fennmaradása is kétséges.

A fogalmi alapozásnál több fontos tájékoztató pontot érdemes kiemelni, amelyeket először röviden felsorolok, majd a következő oldalakon valamivel részletesebben kifejtek. Platón szerint² az igazságosság és a rend akkor valósul meg, ha mindenki a saját helyét és feladatát tölti be, és a lélek három része – vágy, bátorság és értelem – harmóniában működik. Arisztotelész a mértékletesség és a gyakorlati bölcsesség (phronészisz) fontosságát hangsúlyozza – az erény nem szélsőségekben, hanem az arany középútban rejlik, vagyis a helyes döntés az adott helyzethez igazodó, kiegyensúlyozott választás.

Szent Ágoston szerint a helyes cselekvés nem külső kényszerből fakad, hanem belső döntés eredménye – azaz az egyének lelkiismerete és a szabad akarata okán felelőssége van. Kant kategorikus imperatívusza egy egyszerű próbát ad: csak úgy cselekedjünk, ahogy azt általános törvényként is elfogadhatónak tartanánk, és soha ne használjunk másokat pusztán eszközként. Hamvas az integritást nem egyszerű szabálykövetésnek tartja, hanem egyfajta létállapotnak, a belső mérték működtetésének. René Girard mimetikus elmélete szerint, vágyaink utánzás útján formálódnak; ezért a korrupció viselkedés egy közösségben gyorsan fertőző (a rossz példa ragadós – tartja a régi szólás is).

Ezekhez az igazodási pontokhoz szorosan kapcsolódik a Tízparancsolat. Olyan alapvető parancsok, mint a „ne loj” vagy a „ne hazudj”, a teljes erkölcsi rend kiindulópontját jelentik. Amikor ezek sérülnek, az szinte automatikusan a lélek integritásának elvesztéséhez vezet. Ez először belső romlásként, lelki korrupcióként jelenik meg, majd idővel a külvilágban is megtestesül, és a társadalom működését mérgezi meg.

Ezek a gondolati keretek együtt világos és megbízható morális iránytűt adnak: Platón igazságosság-eszméje, Arisztotelész erényetikája, Szent Ágoston lelkiismeret-tana, Kant kategorikus imperatívusza, Hamvas belső mértéke, Girard felismerése vágyaink utánzásáról, és a Tízparancsolat mind egy irányba mutatnak. Együttesen

---

2 Platón: *Az állam*. Ford. Steiger Kornél. Atlantisz Könyvkiadó, Budapest, 2005, IV. könyv, 441C–444A kidolgozza az egyén és az állam párhuzamát és a gondolkodó és indulatos rész helyes viszonyát az embernek; VIII. könyv, 543A–544D a hibás államformákról; VII. könyv, 518C–519C a helyes nevelésről. (Eredeti: *Respublica*. In: *Platonis Opera*. Ed. John Burnet. Oxford Classical Texts, Oxford, 1902.)

mutatnak rá, hogy a tisztesség és a lélek integritása nemcsak az egyén boldogulásának, hanem a közösség egészséges működésének is alapfeltétele.

Természetesen egy ideált megvalósítani sohasem könnyű, hát még akkor, ha mélyen érinti azt, hogy mi az emberi lét, mit tekintünk jónak ill. rossznak. Igényli, hogy felismerjük, hogy az ember milyen mértékben utánzó lény, akinek ráadásul nehéz megérteni, hogy saját cselekedetei milyen veszélyesek lehetnek, ha általánossá válnak a társadalomban.

Hamvas Béla³ *Direkt morál és rossz lelkiismeret* című művében az 1940-es évek második felében írta (de a mai magyar helyzetre éppúgy releváns): „Valaki vagy él, és az élet ára a beszennyeződés, vagy nem akar beszennyeződni, de akkor az életről kénytelen lemondani.”

Ez az egzisztenciális dilemma több millió magyar ember előtt majdhogynem elkerülhetetlenül áll ott napjainkban. Az integritásunk megőrzése mintegy szükségszerűen társadalmi marginalizációt, gazdasági hátrányokat von maga után, míg a behódolás – az alkalmazkodás a korrump rendszerhez – biztosíthatja a jólétet (vagy akár csak a túlélést), de feladja az erkölcsi autonómiát. Az intakt ember kívülálló lesz, a behódoló pedig elveszti morális identitását.

A létbeli korrupció természete Hamvas szerint olyan, hogy a korrupció nem csupán tettek vagy szándékok szintjén jelenik meg, hanem mélyebben, az ember létében. Ugyanebben az esszéjében írja: „Korrump az ember nem tetteiben, nem szándékáiban, nem érzetében, nem karakterben, hanem létben. Mindig korrump vagyok. Most is vagyok. Vagyok. Nincs mellébeszélés. Aki mellébeszél, már korrump.”

Ez a hamvasi filozófiai mélység remélhetőleg érthetővé teszi, hogy a korrupció elleni küzdelem – különösen a magyar valóságban – nem pusztán jogi, intézményi, hanem ontológiai, lételméleti kérdés.

A magyar társadalomban azonban a mentegőzés, önfelmentés és/vagy a bűnbakkeresés gyakoribb, mint a bűnbánat. Szent Ágoston erkölcsi filozófiája szerint az ember képes választani a jó és a rossz között. Ez a szabadság azonban egyben felelősséget is jelent minden döntésünkért. Még a kényszerhelyzetekben hozott döntéseinkért is felelősséggel tartozunk (az már a szerző saját tapasztalata (és hite), hogy mindig kínálkozik legalább kétféle lehetőség, ezért nem lehet feloldoznia magát az egyénnek egy egyszerű „nem volt választásom” önámítással). Szent Ágoston⁴ alapvető tétele szerint az erkölcs alapja nem külső törvény, hanem a belső, lelkiismereti igazság felismerése és követése.

A korrupció ágostoni értelmezésben nem külső kényszer eredménye, hanem belső választás – a könnyebb út, az önző előny választása a nehezebb, de erkölcsileg helyes cselekvés helyett. A morális megújulás kulcsa Szent Ágoston szerint a bűnbánat – a hibák őszinte felismerése és a változtatás szándéka. A valódi bűnbánat azt jelenti, hogy őszintén szembenézünk múltbeli hibáinkkal, felelősséget vállalunk tet-

---

3 Hamvas Béla: *Direkt morál és rossz lelkiismeret*. In: *Patmosz I*. Medio Kiadó, Budapest, 1995

4 Szent Ágoston: *A szabad akaratról (De libero arbitrio)*. Ford. Vidrányi Katalin. Gondolat Kiadó, Budapest, 1986, II. könyv, 13. fej.

teinkért és mulasztásainkért, aktívan törekszünk a jóvátételre és helyreállításra, és megváltoztatjuk viselkedésünket és gondolkodásmódunkat – ez az egyetlen út, ami a tényleges bűnbocsánathoz vezet.

René Girard⁵ szerint az emberi vágyak nem autonóm módon keletkeznek, hanem utánzás (mimézis) révén: az irigységen túlmutatva, ahol az ember a másét kívánja, az emberi utánzás még ennél is mélyebb lelki rétegeket is érint, ugyanis sokan azt akarják, arra vágnak, amit mások is kívánnak. A magyar korrupciós kultúrában ez azt jelenti, hogy a korrupt magatartás fertőző – a kiskapuk keresésének kultúrája és a (következmények nélküli) kontroll elkerülés legitimálja és ösztönzi (!) a hasonló viselkedést.

A „mindenki csinálja” mentalitás tipikus mimetikus jelenség – az egyén nem saját erkölcsi mérlegelése alapján dönt, hanem a közvetlen és tágabb (társadalmi) környezet vágyait másolja és azokhoz hasonul. A magyar korrupciós valóságban ez a következő módon működik:

- ▶ Az elit tagjai között létrejövő és erősödő rivalizáció és trükközési verseny (pl. vagyonok évenkénti duplázása), majd az etikusság és erkölcsösség látszatára sem adó (mindent szabad) viselkedés felvétele. A korruptul szerzett javakra épülő életstílus és társadalmi pozíció mutogatása és idealizálása (annyt érsz, amennyid van).
- ▶ Ez a kiskapu kereső, ügyeskedő, erkölcsi törvényeket (el) nem ismerő minta átszivárog a mindennapi életbe és normalizálódik és elfogadottá válik
- ▶ A korrupció tömegessé, társadalmilag utánzott túlélési stratégiává válik

Girard elmélete szerint⁶ a mimetikus vágyak rivalizációhoz vezetnek, amely végül bűnbakkeresésben csúcsosodik ki. A magyar közéletben ez abban nyilvánul meg, hogy korrupciós botrányok esetén mindig konkrét felelősöket keresünk, rendszerintű problémákat egyéni hibákra redukálunk. Azonban a bűnbakkeresés csak az egyik probléma a korrupcióval.

Immanuel Kant etikája szerint létezik olyan erkölcsi parancs, amely feltétlen és univerzális érvényű: „Cselekedj úgy, hogy akaratod maximája mindenkor egyszerűsmind általános törvényhozás elvévé lehessen.” Ez az imperatívusz azt követeli, hogy minden cselekedetünket abból a szempontból ítéljük meg, vajon alkalmas-e arra, hogy mindenki ugyanúgy cselekedjen.

A korrupció kanti értelemben azért erkölcsileg elfogadhatatlan, mert nem univerzalizálható. Ha mindenki korrupt lenne, a társadalom összeomlana. (Hasonlóan a közlegelők tragédiájához, ami az önérdék közjő elé helyezésének tragikus követke-

---

5 René Girard: *Mensonge romantique et vérité romanesque*. Grasset, Paris, 1961.

6 René Girard: *A bűnbak*. Ford. Jakabffy Imre és Jakabffy Éva. Gondolat Kiadó, Budapest, 2014 (Eredeti: *Le Bouc émissaire*. Grasset, Paris, 1982.)

7 Immanuel Kant: *Az erkölcsök metafizikájának alapvetése*. Ford. Kis János. Gondolat Kiadó, Budapest, 1991, (Eredeti: *Grundlegung zur Metaphysik der Sitten*. In: Kant's gesammelte Schriften. Akademie-Ausgabe, Bd. IV. Berlin, 1903, 421.)

ményeit mutatja be jól érthető példával.⁸) A kategorikus imperatívusz ezért egyfajta erkölcsi lakmuszteszt: csak azokat a cselekedeteket végezhetjük el, amelyeket szeretnénk, ha mások is úgy cselekednének.

Kant másik megfogalmazása szerint a tiszta gyakorlati ész alaptörvénye: „Cselekedj úgy, hogy az emberiséget mind saját személyedben, mind másban mindenkor egyúttal célként is kezeld, sohase pusztá eszközként.”⁹ Ez különösen releváns a korrupció esetében, ahol az emberek tömegeit gyakran pusztá eszközökként használják fel magánérdekek szolgálatában.

Platón szemével mindez a lélek és a város rendjének felbomlása. A klasszikus hármas tagolás szerint a logosz (értelem), a thümosz (indulat) és az epithümia (vágy) akkor tart rendet, ha az értelem vezet, az indulat őrzi a mércét, a vágy pedig mértéket tanul. Amikor a vágy és az indulat kiszabadul a logosz vezetése alól, a közösség az igazságosság belső arányát veszti el: az állapot, amelyben a kiskapu válik normává, nem más, mint a város lelki rendtelensége. Platón arra int, hogy a szabadság mértékeltensége végül önkényben fordul vissza önmaga ellen. A gyógyír a paideia: a jóra irányuló nevelés, amely visszaállítja a rendet a lélekben és a közösségben egyaránt¹⁰.

Arisztotelész a romlást az erények hiányaként írja le. A közép (meszotész) erénye¹¹ – mértékletesség, igazságosság, nagylelkűség – tartja egyensúlyban a szenvedélyeket; a phronészis¹² (gyakorlati bölcsesség) pedig a helyes célokhoz illeszkedő eszközök megválasztását biztosítja. A korrupció a közjó (koinón agathon) tagadása¹³: amikor a magánérdek a törvény és az intézmények fölé kapaszkodik. Alkotmánytanilag¹⁴ az oligarchia azért korrump, mert a gazdagságot teszi uralkodó elvvé; a féktelen demok-

---

8 Garrett Hardin: The Tragedy of the Commons: The population problem has no technical solution; it requires a fundamental extension in morality. *Science*, 13 Dec 1968 Vol 162, Issue 3859, 1243-1248 o. DOI: 10.1126/science.162.3859.1243

9 Immanuel Kant: *Az erkölcsök metafizikájának alapvetése*. Ford.: Berényi Gábor fordításának felhasználásával Tengelyi László. Budapest: Raabe Klett Itt: Világosság – 2008. 2. sz. Világosság 2008/2. Ábrahám Zoltán Augustinus és Kant: a személy mint eszköz és mint cél

10 Platón: *Az állam*. Ford. Steiger Kornél. Atlantisz Könyvkiadó, Budapest, 2005, IV. könyv, 441C–444A kidolgozza az egyén és az állam párhuzamát és a gondolkodó és indulatos rész helyes viszonyát az embernek; VIII. könyv, 543A–544D a hibás államformákról; VII. könyv, 518C–519C a helyes nevelésről. (Eredeti: *Respublica*. In: *Platonis Opera*. Ed. John Burnet. Oxford Classical Texts, Oxford, 1902.)

11 Arisztotelész: *Nikomakhoszi etika*. Ford. Steiger Kornél. Atlantisz Könyvkiadó, Budapest, 1997. II. könyv, 1106a–1109b az erényről ír részletesen.

12 Arisztotelész: *Nikomakhoszi etika*. Ford. Steiger Kornél. Atlantisz Könyvkiadó, Budapest, 1997. VI. könyv, 1140a–1140b a görög szójáték nehezen fordítható, de a „mértékletességet (szófroszüné) azért nevezzük így, mert „megmenti” az okosságot (szózusza tén frónészin)”:

13 Arisztotelész: *Politika*. Ford. Szabó Miklós. Atlantisz Könyvkiadó, Budapest, 1994. III. könyv, 1279a–1281a szembeállítja a bűnöket és a nemes tetteket – a társadalmak célja az utóbbiak maximalizálása.

14 Arisztotelész: *Politika*. Ford. Szabó Miklós. Atlantisz Könyvkiadó, Budapest, 1994. IV. könyv, 1293b–1295a részletesen tárgyalja az oligarchikus és a demokratikus elemek keveredését.

rácia pedig azért, mert a szabadságot korlátlan igénnyé torzítja. A jó rend vegyes: a törvény uralma és a mérséklet kultúrája tartja fenn.

E két klasszikus nézőpontjából a magyar helyzet úgy olvasható, mint a logosz vezetésének meggyengülése és a phronészis hiánya a köz- és a magánszférában: a mutyi a vágy (epithümia) kultúrája, a klientelizmus az oligarchikus hajlam intézményesülése, a cinizmus pedig a szabadság fáradtsága, amely már nem vállalja a rend fegyelmét. Platón paideiája (azaz az ember egész személyiségének, jellemének és szellemének harmonikus, etikai és intellektuális fejlesztése) ma az oktatás feladata: a Jó és az igazságosság felé fordítani az értelmet és az indulatot; Arisztotelész erényetikája pedig a szervezeti élet, a szokásrendek, jó gyakorlatok, következmények belsővé tételét feltételezi.

A fiatalokkal kapcsolatos tapasztalat különösen intő: miközben döntő többségük érzékeli a korrupció széles elterjedtségét, csak kis hányaduk él a jelzéssel, és aki egyszer megteszi, az a kedvezőtlen élmények miatt másodjára gyakran nem vállalja¹⁵. Ez nem pusztán statisztikai adat; kulturális jelzés. Arisztotelész szavaival: a bátorság erénye szokásban edződik; a phronészis tanulható, ha van minta és következmény. Platónnal szólva: a léleknek látnia kell, hogy a jó nem naivítás, hanem rendteremtő erő. A megtorlástól való félelem oldható, ha a közösség a bátorságot nem magára hagyja, hanem intézményi védelemmel és nyilvános megbecsüléssel kíséri. Az, hogy a mai hazai közállapotok nem ezt tükrözik elgondolkodtató és rávilágít az újrakezdés szükségére.

A ma realitása és a vágyott jövőbeni állapot közé az oktatáson és az intézményépítéssel keresztül lehet hidat ácsolni. A belső mértéket Platón paideiája és Arisztotelész erényetikája, a magyar szellemi hagyományban Hamvas egzisztenciális szigora, Szent Ágoston bűnbánó realizmusa, Kant rendteremtő racionalitása együtt adják meg; a külső keretet pedig megadják a nemzetközi példák. Innen indul a gyakorlati megújulás, mely sikere nem gyors győzelmekben, hanem tartós kultúraváltásban lesz mérhető.

Ennek a kultúraváltásnak bár egyes egyénekből kell szükségszerűen fakadnia és egyénekből kell gyökeret eresztenie, természeténél fogva (és annak érdekében, hogy a siker minimális esélye megmaradjon) társadalmi szinten kell beágyazódnia – ezért a korrupciót kiváltó okokat makro szinten is vizsgálni kell.

A korrupct rendszer torzulási mechanizmusai és stációi – a korrupció önigazoló spirálja

A korrupció nem csupán egyéni döntések sorozata, hanem kollektív önvédelmi logika is, amely fokozatosan áthatja a társadalmi és intézményi működést. Az alábbi mechanizmusok azt mutatják be, hogyan alakít ki a rendszer olyan önigazoló stratégiákat, amelyek előbb normalizálják, majd fenntartják a korrupciót – végül pedig a rendszer összeomlásához vezetnek.

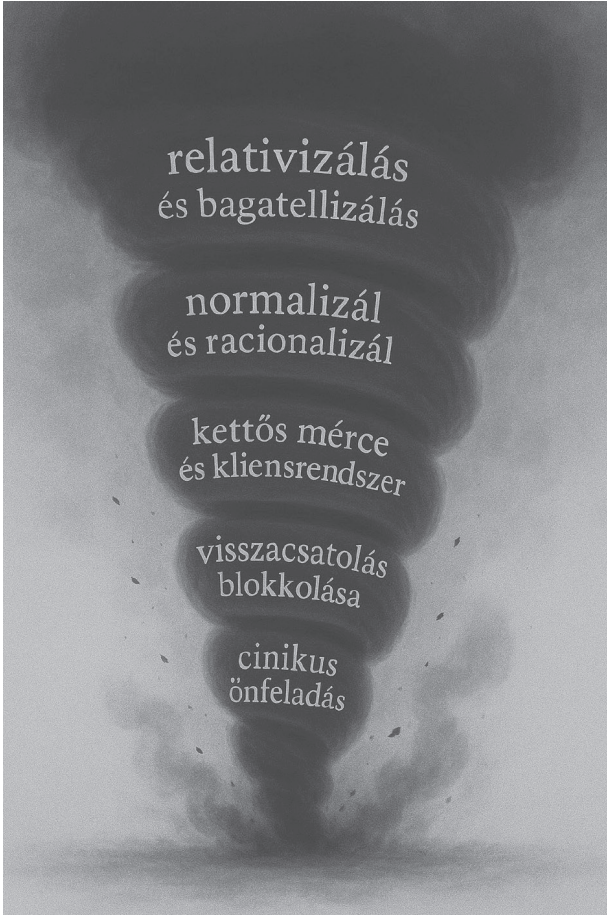
15 Integritás Hatóság, Integritás Akadémia: KORR-KÉP kutatás – Fiatalok korrupció-észlelése, 2025.

- i. Relativizálás és bagatellizálás (racionalizálás)
  - ▶ Elhallgatás: a tények relativizálása (nem tudhatjuk pontosan).
  - ▶ Bagatellizálás: a kár csekélynek minősítése.
  - ▶ Normalizálás és racionalizálás (önigazolás)
  - ▶ Normalizálás: mindenki így csinálja mi azért csináljuk, mert ők csinálják.
  - ▶ Racionalizálás: a cél szentesíti az eszközt.

- ii. Kettős mérce és kliensrendszer (hatalmi torzulás)
  - ▶ Kettős mérce: nekünk szabad, másnak tilos.
  - ▶ Kliensrendszer: lojalitásért cserébe előny.

- iii. Visszacsatolás blokkolása (kritika elfojtása)
  - ▶ Elszigetelődés: a kritikai visszajelzések lekapcsolása.
  - ▶ Üldözési reflex: a kritikusok ellenséggé minősítése.

- iv. Cinikus önfeladás (önpusztítás)
  - ▶ Cinikus önazonosság: a tisztesség naivitás.
  - ▶ Önfelzabálás: a rendszer a legtehetségesebbeket is kiszorítja, végül összeomlik.

A stációkon visszafelé haladva lehet kiutat találni: igazmondás, arányérzék, példamutatás, következmények.

A fenti torzulási mechanizmusok több ponton rokoníthatók Donald Cressey klasszikus fraud triangle modelljével. Cressey szerint az egyéni szintű visszaélés hármas (együttes) feltétele a motiváció (jutalom reménye vagy kényszerítés), a lehetőség és az öngazolás. A torzulási mechanizmusok ezt a logikát tágítják ki kollektív szintre: az elhallgatás, a bagatellizálás és a normalizálás a társadalmi öngazolás formái; a kettős mérce és a kliensrendszer a lehetőségek intézményesülését jelzik; az üldözési reflex és az elszigetelődés a kontrollok kiiktatásával teremtenek védett terepet. A cinizmus és az önfelzabálás már túlmutatnak Cressey modelljén, mert a rendszer önpusztító logikáját ábrázolják. Így a klasszikus mikroszintű magyarázat társadalmi, makroszintű értelmezést kap, bemutatva, hogyan válik az egyéni öngazolásból kollektív norma, végül pedig a rendszer összeomlásának előidézője.

A korrupció spirálja ChatGpt 5 által generált kép

Hogyan lehet egy ilyen tendenciával szemben eredményesen fellépni? Van-e érdemi ellenszere?

Az erkölcsi immunrendszer pillérei

- i. Belső iránytű (saját erőforrások)
  - ▶ Belső mérték (lelkiismeret) – a mi a helyes? kérdés gyakorlása.
  - ▶ Tudás – fogalmak tisztázása, esetek tanulságainak felhasználása.
- ii. Közösségi támasz (társadalmi összefogás)
  - ▶ Példák – élő minták bevonása.
  - ▶ Közösségi normák – közösen alkotott szabályok.

- iii. Felelősség és biztonság (intézményi garanciák)
  - ▶ Elszámoltathatóság – látható következmények.
  - ▶ Védelem – bejelentők védelme.
- iv. Pozitív megerősítés (jövőkép)
  - ▶ Elismerés – a jó nyilvános megbecsülése.
  - ▶ Remény – a változás lehetőségének tudata.

Ezek pillérek együtt adják az integritás immunrendszerét, a korrupció ellenanyagát.

A tízparancsolat közjóra fordítva – Ne lopj és ne hazudj

A Tízparancsolat nem csupán vallási hagyomány, hanem a közösségi együttélés minimális erkölcsi kódexe. A ne lopj és a ne hazudj tiltásai védik a köz- és magántulajdon integritását, illetve az igazsághoz való közös hozzáférést. A lopás az anyagi javak rendjét, a hazugság az igazság rendjét teszi tönkre; együtt az anyagi és az episztemikus (azaz igaz tudás természetére, elérésére, igazságtartalmára vonatkozó megismerés folyamatára érvényes) közjót ássák alá.

A korrupció világában a lopás nemcsak pénz elsikkasztását jelenti, hanem a közvagyon magánosítását (privát előnyök közös pénzből), a közérdekű döntések kisajátítását (klientelizmus), a lehetőségek elrablását (verseny korlátozása), az idő- és figyelemrablást (álfeladatok, látszatprojektek), sőt, az esélyegyenlőség destrukcióját is, a közös(en megtermelt) javakhoz való hozzáférés korlátozásával. A hazugság pedig nem csupán tények meghamisítása, hanem a félrevezető hallgatás, a félrenézés, a mulasztás, a statisztikai és módszertani kódósítás, a valós indokok elfedése, a nyelvi eufemizmusokkal történő torzítás.

A lopás a bizalmi tőke anyagi erodálása, a hazugság pedig a bizalom kognitív, értelmi, tudásbeli alapjainak megrendítésén keresztül ellehetetlenítése.

Intézményi leképezése (institucionalizálása): a ne lopj parancsa a vagyonnevelés és közpénzhasználat terén átlátható tulajdonosi viszonyokat, nyílt szerződés-archívumokat, erős, életszerű összeférhetlenségi szabályozást, valamint hatékony ellenőrző és visszaszerző mechanizmusokat (audit, polgári és büntetőjogi eszközök) követel. A ne hazudj parancsa a hiteles nyilvántartásokat, a visszakövethető döntés-előkészítést (döntési logok), a közérdekű adatok tág definícióját és azok közzétételét, a valótlán hivatalos nyilatkozatok és okirathamisítás következetes szankcionálását, valamint a bejelentők védelmét implikálja.

Ezt támogatja a filozófiai párhuzam: Kant univerzalizálhatósági próbája szerint sem a lopás, sem a hazugság nem tehető általános törvénné anélkül, hogy a közösség működésképtelenné ne válna. Arisztotelész erényetikájában a mértékletesség és az igazmondás (alétheia) a társas együttélés alapja; a phronészis az a képesség, amely a szabályokat konkrét helyzetekben alkalmazhatóvá teszi. Platón paideiája pedig arra utal, hogy a közösség csak addig szabad, amíg az igazságot szereti: ahol a hazugság kultúrává lesz, ott végül a szabadság is felszámolja önmagát.

A magyar közbeszédben fokozatosan (részben politikai ágensek tevékenységének következtében) normalizálódtak a mutyi és ügyeskedés, kiskapu keresés fogalmai. A szabályok megkerülése és a normák kijátszása gyakorlatilag 1950-es évek óta közös (szomorú és végzetes) hobbija a magyar társadalom jelentős részének. Ez már nem egyszerűen gazdasági vagy adminisztrációs, hanem mélylélektani probléma. A társadalmi normarend nem a közjó, hanem sajátos túlélési stratégiák mentén szerveződik.

A morális süllyedés lejtője:

- ▶ Elfogadás, beletörődés: Mindenki úgy csinálja, én is megtehetem, ad abszurdum nekem is így kell.
- ▶ Normalizáció: Ez természetes része az életnek, tudjuk, hogy lopnak, mi is lopunk, jó lenne, ha nem kellene ennyit, de hát...
- ▶ Indoktrináció: Aki nem úgy csinálja, az naiv, lúzer (vagy szimplán csak hülye).

Hamvas megfogalmazásában: „A korrupció nem egyszerűen rossz tettek soroza-ta, hanem létmód, amely fokozatosan áthatja az ember teljes világlátását.”¹⁶

A közösség és a példamutatás ereje

Rövid magyar, de akár össz kelet-európai történeti kitekintésként fontos megérteni, hogy miért volt a kommunizmus egyik fő bűne és egyben egyik célja a paraszti társadalom lerombolása.

A paraszti társadalom egyik legfőbb értéke az önellátás és függetlenség volt. A paraszt megtermelte saját élelmét – gabonát, zöldséget, gyümölcsöt, húst, tejterméket –, maga készítette a bort, a pálinkát, a mézet vagy a sajtot, és saját kezűleg közösségben építette a házát. A falusi háztartásokban szinte mindenhez értettek: javításhoz, szövéshez, fonáshoz, varráshoz, gyógynövényekhez. Csak a legszükségesebbeket (petróleum, cukor) vásárolták boltban. Ez az életmód erős gazdasági és társadalmi függetlenséget biztosított számukra. Ahogy elődeink találóan fogalmaztak: a parasztnak csak a Jóisten és az időjárás parancsolt.

Ez az életmód nemcsak önálló, de egészséges és fenntartható is volt. Vegyszereket alig használtak, az ételek természetesek és saját termelésűek voltak. A mindennapi fizikai munka erősítette a testet és a lelket, miközben szoros harmóniában éltek a természettel.

A paraszti világban fontos szerepet kapott az erkölcsi és közösségi stabilitás. Lopni szégyen (és bűn) volt, a bizalom alapja az adott szó volt – a szokásjog és közösségi kontroll működött. A nagycsaládok erős összetartást adtak, a testvérek és rokonok támogatták egymást.

A paraszti társadalom további erőssége a tudás és gyakorlati ismeretek sokfélesége volt. A gyerekek már kiskoruktól a családi gazdaságban tanulták meg a munkát,

---

16 Hamvas Béla: *Direkt morál és rossz lelkiismeret*. In: *Patmosz I*. Medio Kiadó, Budapest, 1995

a természettel való együttélést és a mindennapi túléléshez szükséges mesterségeket. Ez a sokrétű tudás képezte az alapját annak, amit ma interdiszciplinaritásnak neveznénk. A túlzott szakosodás (szakbarbárok) helyett a paraszti életforma bizonyította, hogy a széleskörű, egymást kiegészítő ismeretek – a gazdálkodástól a gyógyításon át a kézműves készségekig – jelentik az igazi függetlenséget.

Mindezek révén a paraszti társadalom egyben (értelemszerűen az akkor is létező korlátok között) önrendelkező (mai divatos fogalommal: szuverén) volt. Az emberek nem voltak teljesen kiszolgáltatva a külső hatalmaknak vagy a piaci kényszereknek: volt egzisztenciális biztonságuk, szabad döntési lehetőségük, és az életük nem a rendszer meglététől és működésétől függött. Ez a fajta szuverenitás a modern kor számára is kulcsfontosságú (lenne). Ezen a ponton mindenki csak azt gondolja végig, hogy mit csinálna, ha a következő egy hétben nem tudna élelmiszert venni a sarki boltban.

Összességében a paraszti társadalom (jelen esetben erősen idealizált) példája azt mutatja, hogy az önellátás, az önrendelkezés és a sokrétű tudás (interdiszciplinaritás) együtt biztosítja az egyén és a közösség függetlenségét. A korrupció elleni sikeres küzdelem nemcsak jogi eszközökkel, hanem ezeknek a mintáknak a visszaépítésével is lehetséges. Ez nem csupán előny, hanem a modern társadalom elkerülhetetlen túlélési stratégiája.

A kommunizmust követő rendszereken átívelve a fent felsorolt értékeket (is) leromboló a folyamatok egymást erősítették. Mára a társadalom oda jutott, hogy a pozitív, valós életet és túlélést lehetővé tevő minták szétestek: az individualizmus, a fogyasztói kényszer, a birtoklási vágy, a nagyravágyás és az atomizálódás meggyengítette a közösségeket.

E negatív trend megtöréséhez a pozitív társadalmi minták visszaépítése és az értékek újra-kodifikálása és felmutatása elengedhetetlen¹⁷. Nem újabb szabályokra és szankciókra van szükség, hanem a bizalom, az adott szó tisztelete, a közösségi felelősségvállalás és az átláthatóság helyreállítására. Csak így küzdhető le hosszú távon a korrupció, amely valójában a közösségi erkölcs és az önrendelkezés hiányából táplálkozik.

A fentiekből mintegy organikusan következik, hogy a magyar társadalomnak a pozitív minták visszaépítéséhez segítségre van szüksége, amit csak a család és a szülők, nagyszülők példamutatása (von Haus aus) és az oktatott elmélet és a tanítói példamutatás együttese tudja megadni.

Sajnos a fentiekből az is természetesen következik, hogy ezek a peremfeltételek nem adóttak a társadalom nagy része számára. Nem adóttak egyrészt a szülői, nagyszülői példamutatás (minta) hiánya okán és nem adóttak a tananyag hiányosságai és a

---

17 Mózes IV. könyvében (Numeri / Számok könyve) 21. fejezet, 4–9. versekben található a rézkígyó története: amikor a zsidó népet mérges kígyók támadják meg a pusztában panaszkodásuk miatt, Isten parancsára Mózes egy rézkígyót készít, és egy póznára tűzi. Aki ránéz, az meggyógyul. Ahogy a rézkígyó az életveszélyben lévő emberek figyelmét Istenre, a hitre és az önreflexióra irányította, úgy a tradicionális értékek újrakodifikálása és felmutatása a modern társadalomban is gyógyító erejű lehet.

A rézkígyó nem maga volt a gyógyító erő, hanem jelképe annak, hogy az embernek újra fel kell tekintenie az isteni rend, az erkölcs és a közösségi hovatartozás felé.

tanári példamutatás hiánya okán sem. Összességében ez azt eredményezi, hogy a társadalomból hiányoznak az úgynevezett tekintély személyek, hiányzik a pozitív példák és értékek felmutatása és azok terjesztése (idealizálása), ami így a társadalom erkölcsi normáinak süllyedéséhez, végső soron elvesztéséhez majd elfelejtéséhez vezet.

A fentiek figyelembevételével a családon és a szűk közösségeken kívül érdemben kívülről hatni az oktatáson keresztül lehet (illetve néha azon keresztül sem¹⁸). Ezen a ponton az oktatás kétféle feladattal szembesül a korrupció elleni küzdelemben:

Fiatalok esetében a prevenció:

- ▶ A belső iránytű fejlesztése és megerősítése. Olyan értékek közvetítése, amelyek megelőzik a korrupct magatartás kialakulását.
- ▶ Erkölcsi immunrendszer építése a későbbi kísértések ellen, már abban az időszakban, amikor még nem rögzültek bennük azok a viselkedési minták, amelyek később visszaélésekhez vezethetnek.

Felnőttek esetében a rehabilitáció

- ▶ Rögzült, mindennapokba mélyen beépült negatív minták lebontása és átforgalmazása
- ▶ Múltbeli hibák őszinte feldolgozása
- ▶ Új viselkedési modellek kialakítása és gyakorlása

A Navigare necesse est, vivere non est necesse – Pompeius szavait a mai korra adaptálva: Docere necesse est, ut vivere possimus – Tanítani muszáj, hogy élhessünk.

A szakrális pedagógia: Hamvas Béla¹⁹ szerint az igazi nevelés nem egyszerűen információátadás, hanem az egyetemes Rend, az studium, az integritás, a belső világosság közvetítése. Ez nem adminisztratív folyamat, hanem beavatás: a tanár feladata, hogy példával – életvezetésével – mutassa meg, mi az élő erkölcs, hogyan lehet az integritást megőrizni.

---

18 A prológos brazil példájára visszautalva kívülről egy rossz rendszer nehezen megjavítható: a felelősségteljes kutatási és innovációs gyakorlat (RRI-Practice) brazil implementációjának felmérői azzal szembesültek, hogy a tudomány központjaiban, legfejlettebb liberális demokráciákban kidolgozott program nincs felkészülve arra, hogy a brazilok mennyire másként működtetnek intézményeket, ahol: a tudományos RRI ökoszisztéma kívülről nem nagyon javítható, ha még a javító szándékú kritikát is könnyen külső beavatkozási kísérletnek látják. (Zemplén Gábor: A tények utáni korszak tudományképe: autonómia, szakértőiség, felelősség in Pléh Csaba, Nyíri Kristóf. *A tények utáni világ mítosza*. (2022).

19 Hamvas Béla: *Scientia Sacra I*. Medio Kiadó, Budapest, 1988

Oktatási reform szükségszerűsége

A magyar társadalomban mára olyan mélyre ható erkölcsi, intézményi és lélektani válság alakult ki, ahol a korrupció nem csupán jogi, gazdasági és politikai rendszerhibaként, hanem a szellemi struktúra, kollektív lélek és kulturális identitás válságaként értelmezhető.

Az Eurobarometer 2025-ös felmérése szerint a 15–29 éves korosztály 74%-a úgy gondolja, hogy a kenőpénz és a kapcsolatok igénybevétele gyakran a legegyszerűbb módja a közszolgáltatások megszerzésének²⁰. Ez a statisztikai kép azonban csak a felszínt mutatja. A valódi probléma mélyebb: egy olyan társadalmi atmoszféra alakult ki, amelyben az erkölcsi kompromisszumok természetessé váltak, a kiskapuk keresése és a szabály- és kontrollkerülés normalizálódott, és ahol a közjó helyett túlélési stratégiák dominálnak.

A magyar közbeszédben gyakran hallott Hofi Géza idézet, „a korrupció az, amiből kihagynak” mentalitás nem csupán végtelen cinizmust tükröz, hanem egy mély szellemi dezorientáltságot is. Érdekes módon épp ez a mélység teszi lehetővé az igazi változást. Ahogy az örvény a legmélyebb pontján elengedi az embert, amikor egy társadalom eljut a válság mélypontjára, megnyílik előtte a lehetőség a gyökeres megújulásra – nem felületes reformok révén, hanem az emberi természet legmélyebb rétegeinek érintésével (vö. társadalmi katarzis).

A magyar korrupció sajátosságai nemzetközi összehasonlításban is egyediek. A 2025-ös OECD jelentések szerint Magyarország helyzete tovább romlott az elmúlt évtizedben és jelentős pozíciókat veszített a globális rangsorban.

Az Eurobarometer 2025-ös felmérése szerint a magyar fiatalok körében különösen aggasztó a helyzet: miközben 87% észleli a korrupció széleskörű elterjedtségét, csak 29% tudja, hová forduljon, ha korrupciós esettel találkozna. Az Integritás Hatóság KORR-KÉP kutatása alapján a fiatalok körében nagy a passzivitás: 41,5% elmondása szerint nem tenne semmit korrupciógyanús helyzet esetén, és csupán 27,7% lenne aktív cselekvő.

A kutatás rendkívül fontos megállapítása, hogy a fiatalok mindössze 4%-a lépett fel vagy tett jelzést korrupciós tapasztalataival kapcsolatban. Közülük azonban minden második úgy nyilatkozott, hogy a megtapasztalt körülmények miatt újra már nem vállalná a bejelentést. A leggyakrabban említett ok a retorziótól és a megtorlástól való félelem volt.

Ez arra utal, hogy a fiatalok ugyan felismerik a problémát, de nem látnak reális lehetőséget a változásra.

Az oktatás megváltoztatása nélkül ezen a helyzeten igen nehéz lesz változtatni.

Az oktatási reformok egyik lehetséges iránya a tananyagfejlesztés. Ennek központi eleme a filozófiai etika beépítése minden szinten, amely a gondolkodás és a morá-

---

²⁰ Integritás Hatóság: *A korrupcióval kapcsolatos ifjúsági attitűdök Magyarországon – Az Eurobarometer 2025-ös felméréseinek magyarországi ifjúsági almintája alapján*. Integritás Hatóság, Budapest, 2025. Elérhető: <https://integritashatosag.hu>

lis ítéletalkotás képességét erősíti. A tanulmányban röviden szemlézett gondolkodók integrálása komplex értékalapot teremt, amely a klasszikus bölcséleti hagyományt és a modern szemléletet is ötvözi. A tanulás folyamatát élményszerűvé lehet tenni a szerepjátékok és a dilemma-alapú oktatási módszerek alkalmazásával, amelyeket az életkornak megfelelő morális gyakorlatok egészítenek ki. Így a diákok nem csupán elméleti tudásra tennének szert, hanem a mindennapi életben is alkalmazható erkölcsi támpontokat és tapasztalatokat szereznének.

A tanárképzés és a pedagógusok szakmai támogatása kulcskérdés. A hiteles példamutatás fejlesztése mellett szükség van irgalmas attitűdre is, amely a diákok felé irányuló megértést és empátiát erősíti. Fontos a reflektív oktatási gyakorlat elterjesztése, amelyben a tanárok tudatosan elemzik saját munkájukat és annak hatását. Ehhez folyamatos szakmai mentorálásra és támogatásra van szükség, amely biztosítja, hogy a pedagógusok maguk is fejlődjenek, és képesek legyenek példát mutatni a közösségeikben.

A közösségi részvétel megerősítése az oktatási reform egyik alapja. Ennek keretében aktívan be kell vonni a szülőket és a diákokat a döntéshozatalba, valamint a civil szervezetek és önkormányzatok együttműködésével szélesebb társadalmi hátteret biztosítani az iskolai életnek. Fontos egy független monitoring rendszer és/vagy rendszeres visszamérés kiépítése, amely folyamatosan visszajelzést ad az oktatás minőségéről és hatásáról. Ez nemcsak az átláthatóságot erősíti, hanem a bizalmat is.

A társadalmi kezdeményezések szintjén fontos a bűnbánat kultúrájának kialakítása, ám ezzel párhuzamosan a megbocsátás gyakorlásának képességét is meg kell tanulni, hiszen ez képes megtörni a bizalmatlanság és ellenségeskedés csapdáját. Ez azt jelenti, hogy a hibákat közösségi szinten is fel kell dolgozni, és minden társadalmi rétegben erősíteni kell a felelősségvállalást. A kollektív önreflexió támogatása segíti a közösségek fejlődését, amelyet a tevékeny jóvátétel elvárása és teljesítése egészít ki, valódi reparációs céllal.

Az intézményi alapvetések között első helyen áll az erős jogállamiság, aminek tartópillérei a független igazságszolgáltatás és hatékony és adott esetben szintén független ellenőrző szervek. A transzparens döntéshozatal biztosítása alapfeltétele annak, hogy a közbizalom fennmaradjon.

A gazdasági átláthatóság ugyancsak kulcsfontosságú. Ennek része a közbeszerzések nyilvánossá tétele, a vagyonyilatkozatok ellenőrzése, valamint a közös források felhasználásának átlátható és hatékony szabályozása. A jó példákat kodifikálni, felmutatni, jutalmazni és motiválni kell, miközben a szabályellenes mintákat hatékonyan kell korrigálni – akár retorziókkal. Azokat a rossz, káros vagy szabályellenes viselkedési formákat, amelyek rontják a közösség működését, határozottan vissza kell szorítani, meg kell állítani és el kell távolítani a rendszerből.

Másképp: ha valaki folyamatosan csal, hazudik vagy visszaél a hatalmával, akkor nem biztos, hogy elég finoman szólni neki vagy megkérni, hogy ne tegye – olyan következményeket kell alkalmazni, amelyek miatt megszűnik ez a viselkedés, és nem válhat követendő példává mások számára sem.

Ez a kettős rendszer biztosítja, hogy a közösség normái és intézményei hosszú távon is megbízhatóan működjenek.

Gyakorlati szempontokra leegyszerűsítve egy sikeres integritásprogram négy rétegben épül egymásra:

- ▶ értékek és normák – egyszerű, közösen kimondott és követett elvek,
- ▶ tudás és készség – szituatív gyakorlatok, szerepjáték, esettanulmány,
- ▶ intézményi háttér – átlátható folyamatok, világos felelősség- és jogkörleírás,
- ▶ visszacsatolás – mérés, önértékelés, külső értékelés (pozitív és negatív motiváció).

A mérésben érdemes kombinálni az attitűd- és normakövetés-vizsgálatokat (kérdőívek, dilemmatesztek), a magatartási indikátorokat (esetbejelentések, részvétel, visszajelzési arányok), valamint az oktatási eredményeket (komplex projektek minősége, közösségi szolgálat).

Nemzetközi keretrendszerek és korrupcióellenes modellek

A nemzetközi szakirodalom az integritást nem elszigetelt etikai kérdésként kezeli, hanem a kormányzás és a közszolgálat minőségének kulcstényezőjeként. Az OECD integritási mutatói és összefoglalói következetesen rámutatnak: a jól megírt szabályok és a mindennapi gyakorlat között gyakran jelentős végrehajtási rés tátong, ezért nem elég szabályokat alkotni, kultúrát is kell építeni (példamutatás, felelősség, átláthatóság, tanári és vezetői professzionalizmus). A Basel Institute kutatásai a magas szintű korrupció sémáit és társadalmi költségeit elemzik, amely segít a megelőzésre és felderítésre fordított erőforrások célzottabb használatában. Az Eurobarometer tematikus vizsgálatai közben arra hívják fel a figyelmet, hogy az állampolgári és az üzleti szféra észlelései gyakran eltérnek, de a bizalom helyreállításának közös feltétele az egyértelmű normakövetés és a következmények érvényesítése. Az UNODC (E4)/GRACE) moduljai pedig konkrét, beépíthető oktatási eszközöket adnak az érték alapú neveléshez a köz- és felsőoktatásban.

A korrupció ellen sokféleképpen lehet küzdeni, vannak sikeresebb modellek, amelyeknek jól azonosítható közös attribútumai vannak.

A korrupcióellenes intézmények működését alapvetően három tényező határozza meg: az intézményi függetlenség, a széles jogkör és a társadalmi beágyazottság. E három feltétel együttes megléte teszi lehetővé a tartós eredmények elérését. A nemzetközi tapasztalatok azt mutatják, hogy nincs univerzális megoldás: mindig a helyi politikai, gazdasági és kulturális környezet határozza meg, mely intézmény bizonyul sikeresnek. Hongkong, Bhután, Litvánia, Lettország és Dél-Afrika példái, valamint a magyar Integritás Hatóság tapasztalatai jól szemléltetik a lehetséges utak előnyeit és korlátait.

A korrupció leküzdésére világszerte számos önálló intézmény jött létre, amelyek mindig saját történelmi és politikai kontextusukhoz igazodva formálódtak. A hongkongi ICAC, a litván STT, a lett KNAB és a dél-afrikai SIU különösen tanulságos példák arra, hogyan lehet eltérő környezetben különböző intézményi megoldásokkal fellépni a korrupció ellen. Magyarországon 2022-ben hozták létre az Integritás Hatóságot, amely a fenti modellekhez viszonyítva sajátos helyzetben van: mandá-

tuma szűkebb, mozgásteret korlátozottabb, létrejötte pedig elsősorban külső – uniós – kényszer következményeként értelmezhető.

A következőkben bemutatottak célja nem csupán a nemzetközi modellek összehasonlítása, hanem annak vizsgálata is, hogy mely tényezők biztosítják egy korrupcióellenes hatóság hatékonyságát, és milyen tanulságok vonhatók le mindebből a magyar kontextus számára.

Hongkong – ICAC (Independent Commission Against Corruption), a modellintézmény

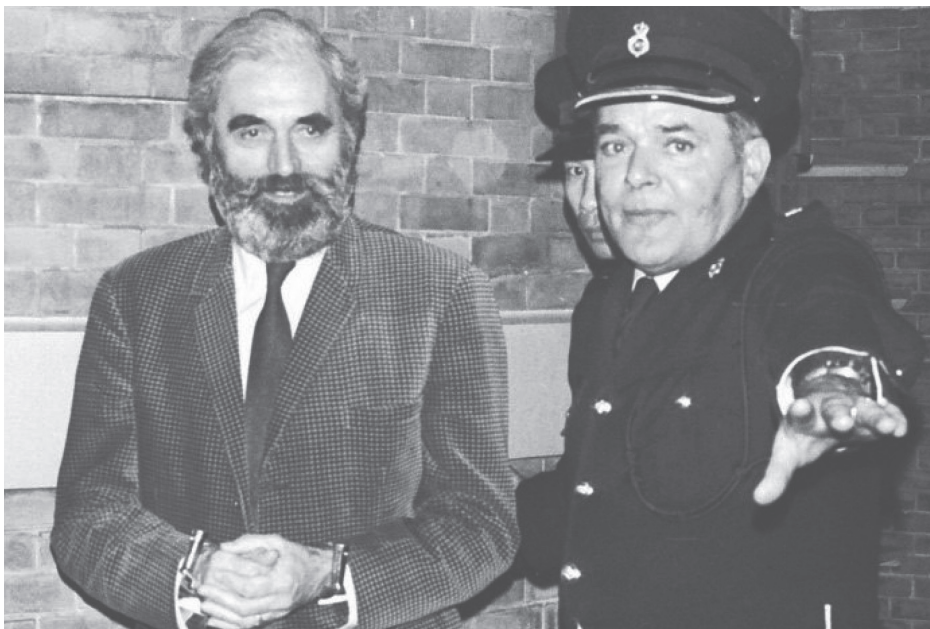
Hongkongban az 1960–70-es években a korrupció mindennapos jelenség volt, a közszolgáltatásoktól kezdve a rendőrségen át az egészségügyig. A lakosság bizalma gyakorlatilag megszűnt, a társadalmi működés alapja a kenőpénz lett, még a mentők vagy a tűzoltók esetében is. A fordulópontot az 1973-as Peter Godber-ügy jelentette. A lebukott rendőrfőnök példája olyan mértékű felháborodást váltott ki, amely kikényszerítette a határozott intézményi fellépést.

A leglátványosabb részlet a Godber ügyből talán az, hogy amikor a vizsgálat során a hatóságok átkutatták a lakását és autóját, három műanyag írótokot, „kenőpénz naplókat”, számos pénzügyi dokumentumot és két dobozban több tucat ezüstsömöt találtak nála. A pénzügyi nyomozás során fény derült rá, hogy Godber az 1952-es felvétele óta összesen kevesebb mint 700 ezer hongkongi dollárt keresett hivatalosan, miközben több mint 4 millió dollár felett rendelkezett – offshore számlákon, készpénzben, pénzmozgásokkal Kanadába, Ausztráliába, Szingapúrba.

Az áttörést végül egy börtönben ülő volt rendőr adta, aki tanúként elmondta, hogy személyesen látta, amint Godber 25 ezer hongkongi dollár kenőpénzt vett át egy zsíros állás elintézéséért. Godber elmenekült az igazságszolgáltatás elől.

1974-ben létrehozták az Independent Commission Against Corruption (ICAC) nevű hatóságot, amely teljes függetlenséget élvezett a rendőrségtől, és közvetlenül a kormányzónak számolt be. Az ICAC nyomozása, tanúk vallomása és a brit hatóságok segítsége révén végül elfogták Godbert, Anglia kiadta majd Hongkongban négy év börtönre ítélték és vagyonát elkobozták.

A korábbi rendőrfőnök, Peter Godber 1975-ben tartott bírósági tárgyalására menet – Fotó: South China Morning Post

Az ICAC a korrupció elleni küzdelemben három pilléren alapuló stratégiát követett: nyomozás, megelőzés és oktatás. Nyomozati jogkörei széleskörűek voltak, ugyanakkor szigorú belső kontroll biztosította, hogy maga az intézmény ne váljon visszaélések forrásává.

Az hongkongi hatóság működésének egyik legnagyobb eredménye az, hogy néhány évtized alatt sikerült jelentősen visszaszorítani a korrupciót, és visszaállítani a társadalom bizalmát az állami intézményekben. Nemcsak a rendőrség megtisztítása, hanem a magas rangú politikusok felelősségre vonása is jelezte, hogy a korrupcióval szemben valódi zéró tolerancia alakult ki. Hongkong máig a világ egyik legelismerőbb korrupcióellenes modelljének számít. Az antikorrupció és az ICAC Hongkong egyik fő márkájává, ismertető jelévé vált és külföldi működő tőke (FDI) beáramlásában és a hongkongi tőzsde attraktivitásában is kulcsszerepet játszik.

A balti sikertörténetek

A balti országokban – Lettországbán, Észtországbán és Litvániában – a rendszerváltás után külön figyelmet fordítottak arra, hogy a demokratikus és jogállami értékek összhangban legyenek az erkölcsi alapelvekkel. Tudatosan építették be ezeket az intézményi és közösségi normákba, és olyan monitoring-rendszereket, átlátható döntéshozatali eljárásokat, valamint civil részvételi formákat vezettek be, amelyek nemcsak jogi ellenőrzést jelentenek, hanem közös tanulási folyamatot is. A társa-

dalom tagjai aktívan figyelik a közintézmények működését, a jogalkotásban pedig a jogi szempontok mellett az erkölcsi elvek is hangsúlyt kapnak. Mindezt kiegészíti, hogy tantervi szinten tanítják az etikus döntéshozatalt, így a korrupció elleni fellépés nemcsak intézményi, hanem közösségi felelősségvállalássá is vált.

A kommunizmus összeomlása után, a kilencvenes években a balti államok és Magyarország nagyjából hasonló kihívások előtt állt, általános jólét kérdésében talán hazánk még előrébb is tartott. A balti államok függetlenségük óta jelentős gazdasági növekedést értek el. 2004-ben Magyarországgal együtt csatlakoztak az Európai Unióhoz, ami a strukturális alapok és a nagyobb piachoz való hozzáférés révén jelentős lendületet adott. Észtország és Litvánia a technológiára és az innovációra összpontosított, utóbbi idejekorán felismerte azt is, hogy szükséges függetlenné válni az energiaellátás terén, és meg kell szüntetni az egyetlen országnak való kitettséget.

A kiszámítható üzleti környezet, a jogbiztonság, a hatékony államigazgatás kedvező üzleti környezetet teremtett a hazai és külföldi befektetéseknek egyaránt. A csúcstechnológia iránti fogékonyság és a hazai gazdasági szereplők helyzetbe hozása többek között startup-társaságokká tette a Baltikumot, amely olyan globális sikeresztorikát is produkált, mint a litván fintech cég, a Revolut. (Lettország eközben tranzitközpontként találta meg szerepét.) Ezzel párhuzamosan komoly tempóban fogtak neki az állami jóléti programok és a szociális védőháló kialakításának. Az egymást követő kormányok politikai nézeteik különbözősége ellenére sem tértek le erről a kijelölt gazdaságfejlesztési útról, követve a németországi mintát.

Mindez a hatékonnyá fejlesztett, kellő jogkörökkel felruházott korrupcióellenes hatóságok őröködése mellett zajlott.

Litvánia – STT (Specialiuju Tyrimu Tarnybamint)

A korrupció, a befolyással való üzérkedés, a hatalommal való visszaélés és hasonló bűncselekmények elleni küzdelemre tett erőfeszítések nemzet- és államközileg is gyakran hivatkozott és elismert példája a litván Különleges Nyomozószolgálat (STT), amely nyomozóhatóságként jelentős szerepet játszott abban, hogy az állami befektetéseket, a jóléti programokat, általában véve a köz pénzének elköltését ne ássák alá a korrupciós gyakorlatok. 1997-ig, az STT létrehozásáig a gazdasági visszaélések jelentős akadályt jelentettek a litván gazdaság növekedésében.

A rendszerváltás után Litvánia súlyos korrupciós problémákkal küzdött: a rendőrség, a vámhatóság, a privatizáció mind erősen fertőzött volt. Az EU-csatlakozás előkészítése azonban kikényszerítette a független intézmények megerősítését. 1997-ben létrejött a Special Investigation Service (STT), amely közvetlenül az államelnöknek és a parlamentnek tartozott beszámolási kötelezettséggel, így független maradt a kormánytól.

Az STT három fő funkciót lát el: nyomoz, megelőz, valamint szemléletformáló programokat szervez. Számos ügyben ért el áttörést, többek között az egészségügyi szektorban és a bírósági korrupció felszámolásában.

Az STT megfelelő jogkörei révén jelentős korrupciós ügyekben indíthatott büntetőeljárásokat. Ezek az eljárások vezettek végül a közbeszerzés és a vállalatirányítás

reformjához. A 2000-es években az éves gazdasági növekedés 7-8 százalék volt Litvániában, és csak a 2008-as gazdasági válság jelentett némi megtorpanást, a Covidnak azonban már nem volt jelentős hatása.

Az állam látványos elköteleződése a korrupció elleni küzdelem mellett az üzleti bizalom és a gazdasági teljesítmény látványos növekedéséhez vezetett. Az STT a hongkongi ICAC mellett az egyik legközvetlenebb bizonyíték a korrupció és a gazdasági teljesítmény közötti direkt összefüggésre.

A szervezet munkája egyébként döntő szerepet játszott a kormányzásra és a korrupcióellenes küzdelemre vonatkozó uniós normák teljesítésében is, elősegítve Litvánia integrációját az Európai Unióba.

Az EU-ban a litván intézményt a posztszovjet térség egyik legsikeresebb antikorrupciós szervezeteként tartják számon.

Lettország – KNAB (Korupcijas Novēršanas un Apkarošanas Birojs)

Lettországban 2002-ben alakult meg a Korrupcióellenes Különleges Nyomozó Ügynökség (KNAB), amely sajátos mandátummal rendelkezik: a nyomozás és megelőzés mellett közvetlenül felügyeli a politikai pártok finanszírozását. Ez a funkció ritkaságnak számít Európában. A KNAB rendszeresen lépett fel miniszterek, önkormányzatok és pártok korrupciós ügyeiben, bár munkáját gyakran gyengítette a politikai nyomás és az intézményvezetők körüli botrány.

A KNAB talán legkiemeltebb, nemzetközi visszhangot kiváltó ügye a 2018-ban kirobbant lett jegybankelnök-botrány volt. A Központi Bank elnökét, Ilmārs Rimševičet azzal gyanúsították, hogy kenőpénzt fogadott el egy magánbank érdekében, és ezzel befolyásolta a pénzügyi döntéseket. A KNAB gyors vizsgálatot folytatott, az elnököt őrizetbe vették, és több kényszerintézkedést szabtak ki vele szemben, köztük feladatainak tiltását és országhagyási tilalmat is. Ez az ügy az egész EU-ban nagy visszhangot keltett, mivel független, magas rangú pénzügyi vezetőt érintett, és precedenst teremtett a központi bankelnökök elszámoltathatósága terén.

Ugyanakkor az ügy egyik érdekes kimenetele, hogy Európai Bíróság megsemmisítette azt a lett hatósági döntést, amely alapján Rimševičet felfüggesztették a jegybankelnöki tisztségéből. Az indoklás szerint Lettország nem tudott hiteles bizonyítékot bemutatni a súlyos jogsértésekre, ezért a tisztségtől való eltávolítást nem tartották megalapozottnak. Az ügy így precedenst teremtett az EU jogállami és jegybanki függetlenségi garanciák érvényesítésére. Rimševič visszakapta hivatalát, a feltételezett korrupció miatt pedig tovább folyt a büntetőeljárás, de a hivatalvesztését nem tartották jogszerűnek.

A Rimševič-ügyben a korrupciós büntetőeljárás 2025-ben is folyamatban van; a bírósági tárgyalás és a vádak jogerős elbírálása még nem zárult le, végső ítéletet még nem hirdettek. Rimševič továbbra is perben áll, miközben hivatalát az Európai Bíróság döntése alapján visszakapta. Mindezek ellenére és talán mindezek okán is a hivatal megerősítette a közbizalmat.

Dél-Afrika – SIU (Special Investigation Unit)

A dél-afrikai SIU (Special Investigating Unit) egy független, állami korrupcióellenes nyomozóhatóság, amelyet 1997-ben hoztak létre Nelson Mandela elnök aláírásával, a korábban megszavazott Special Investigating Units and Special Tribunals Act (1996) alapján. Ez a döntés a dél-afrikai demokrácia kezdeti időszakában, az apartheid utáni állami integritás megerősítése érdekében született, amikor a közbizalom helyreállítása, az állami intézményekben elterjedt korrupció visszaszorítása, illetve az állami pénzek védelme kiemelt fontosságú volt.

Az SIU létrejöttét az apartheid utáni Dél-Afrika jelentős átalakulása, a jogállamiság megerősítése, valamint a nemzetközi szervezetek korrupcióellenes elvárásai (ENSZ, OECD) is ösztönözték. Az SIU-t eredetileg ideiglenes megoldásnak szánták, de a korrupciós veszélyek tartóssága és a társadalmi igények miatt állandó szereplővé vált, feladatai közé tartozik a nagy kiadást érintő állami ügyek vizsgálata és civil jogi igények érvényesítése (például vagyonvisszaszerzés).

Fennállása óta számos strukturális változáson ment át, többször is megerősítették jogállását, és folyamatosan bővítették hatásköreit.

A szervezet sajátossága, hogy csak az elnök által adott mandátummal indíthat vizsgálatot, és elsősorban polgári jogi úton próbálja visszaszerezni az elvesztegetett közpénzeket. Bár bűnvádi hatásköre nincs, tevékenysége komoly társadalmi hatást vált ki: a Covid-19 járvány alatti beszerzési visszaélések, az Eskom energetikai vállalat korrupciós ügyei és a Zuma–Gupta korszak szerződéses botrányai mind azt mutatják, hogy az SIU fontos szerepet játszik az elszámoltathatóságban. Ugyanakkor a politikai befolyás és a szűk mandátum miatt korlátozott az ereje a rendszerszintű korrupció felszámolásában.

Bhután – a kakukktojás

Bhután más utat választott: itt nem egy központi, széles jogkörrel rendelkező hatóság a korrupcióellenes küzdelem fő eszköze, hanem a közösségi szintű normakialakítás. Az iskolákban működő Integrity Clubok révén diákok, tanárok, szülők és helyi vezetők közösen képviselik (a korrupcióval megelőzését is szolgáló) értékeket. A hangsúly nem a büntetésen, hanem az integritás kultúrájának erősítésén van.

Ez a modell mutatja a legjobban, hogy a korrupció megelőzésében a társadalmi ellenállóképességnek kulcsszerepe van – sőt, valószínűleg ez a legolcsóbb és egyben leghatékonyabb modell. Ugyanakkor arra is rámutat, hogy egy ilyen modell sikeréhez kulcsfontosságú az értékrend beágyazása. Bhután ugyanis a fejlődést nem anyagi értelemben, hanem erkölcsi, közösségi és spirituális szempontok alapján definiálja. Az ország tudatosan ellenáll a nyugati típusú fogyasztói és individualista mintáknak és nem a gazdasági növekedést vagy a fogyasztást állította az értékrendje középpontjába.

A Bruttó Nemzeti Boldogság (Gross National Happiness, GNH²¹) elv mentén Bhután az anyagi jólét helyett a közösségi harmóniát, a lelki egészséget, a kulturális értékek megőrzését és a környezeti fenntarthatóságot tartja elsődlegesnek (igen, van ilyen és igen, meg lehet csinálni).

Az ország harmóniára törekszik a természettel (területének 60+%-át erdő borítja; szén-dioxid-kibocsátása negatív); a buddhista értékrend mélyen áthatja a politikát, az oktatást és a mindennapokat: a belső béke, az együttérzés (vö irgalmasság) és a közösségi felelősség alapértékek. A politikai kultúra ellenségek helyett konszenzust keres. A társadalom önellátásra épül, és a közösségi jólét fontosabb az egyéni anyagi gyarapodásnál.

Erre reflektál a GNH négy alappillére is: a jó kormányzás, a fenntartható társadalmi-gazdasági fejlődés, a kultúra megőrzése & előmozdítása és a környezetvédelem. A GNH Center for Bhutan a Bruttó Nemzeti Boldogság mutatót kilenc dimenzió és 33 attribútumon keresztül méri (és publikálja).

Érdemes megfigyelni, mennyi párhuzam fedezhető fel a korábban bemutatott paraszti társadalommal.

Bár Bhután és Magyarország két egymástól távoli világ, akadnak köztük érdekes hasonlóságok. Mindkettő viszonylag kis ország a saját régiójában, amely nagyobb szomszédok közé szorulva igyekszik megőrizni függetlenségét és identitását. Bhután India és Kína árnyékában helyezkedik el, míg Magyarország a német és szláv hatalmak, valamint a XXI. században az Egyesült Államok, Kína, az Európai Unió meghatározó tagállamai és Oroszország befolyása között keresi a saját útját.

A földrajzi adottságok mindkét országban meghatározóak: Bhután a Himalája völgyeiben, Magyarország pedig a Kárpát-medence közepén rendelkezik komoly természeti erőforrásokkal: Bhután a vízenergiát használja ki, Magyarország pedig geotermikus és vízkészleteiben rejlő lehetőségekkel rendelkezik, bár ezek hasznosítása sokszor elmarad a lehetőségektől, sőt az ország leginkább pazarlóan és felelőtlenül bánik velük.²²

A kulturális identitás védelme szintén közös vonás. Bhután tudatosan őrzi buddhista hagyományait és építzetét, míg Magyarország ezer éven át küzdött nyelvének és kultúrájának megőrzéséért. Ugyanakkor a magyar társadalom ma komoly kihívásokkal küzd: a népességfogyás, az elvándorlás és a gazdasági egyenlőtlenségek gyengítik a közösségeket. A családi és falusi hagyományok lassan homályba vesznek, sok tehetséges fiatal hagyja el az országot, így a közösség(i élet) óhatatlanul gyengül.²³

---

21 **GNH Centre Bhutan – A GNH organization in Bhutan**

22 Mindenkinek ajánlom figyelmébe Andrásfalvy Bertalan munkásságát, többek között a vízvisszatartás módjairól és hasznáról, annyi figyelemfelhívással, hogy nem a múlt rítusainak vagy alakjainak utánzása fontos, hanem annak felismerése, mitől volt élő és igaz az, amit elődeink követtek. Az ősök tisztelete nem a változás elutasítását, hanem az értékek időtállóságának megőrzését jelenti.

23 Vö. a rendszer cinikus önpusztítása a Filozófiai és fogalmi keretek c. fejezetben

Relevancia Magyarország számára

Bhután példája abban lehet útmutató, hogy az anyagi jólét hajszolása helyett az érték alapú közjót állítja a középpontba. Magyarország számára ez azt üzeni, hogy a korrupció elleni küzdelemben nem elegendő intézményi reformokra támaszkodni: a közösségi normák, a tradíciók és a társadalmi bizalom tudatos erősítése is elengedhetetlen.

- ▶ Értékválasztás: Kis országgént is lehet saját, autonóm értékrenddel fellépni a külső nyomásokkal szemben.
- ▶ Községi normák: a család, a közösség és a helyi szolidaritás megerősítése tud sikeres modell lenni.
- ▶ Oktatás: a „jó élet” fogalmának tudatosítása – nem pusztán versenyképességi, hanem erkölcsi és közösségi dimenzióban – kulcs a korrupció megelőzéséhez.

Összességében Bhután és Magyarország hasonlít abban, hogy kis országgént nagyhatalmi környezetben kell egyensúlyt találnia, miközben megőrzi saját kulturális örökségét. Bhután ebben a tudatos tradícióőrzésre és a fenntarthatóságra épít, Magyarország pedig gazdag történelmi múltja és kulturális kincsei révén próbálja megtartani önálló arculatát – miközben szembe kell(ene) néznie a demográfiai, gazdasági és társadalmi kihívásokkal.

A magyar társadalom számára Bhután inspiráció lehet: arra emlékeztet, hogy az integritás és a közjó erősítéséhez szükség van egy tudatos érték alapú fordulatra, amelyben a lelki, kulturális és közösségi dimenziók éppoly fontosak, mint a gazdasági és intézményi megoldások.

Magyarország – az Integritás Hatóság, mint új szereplő

A magyar Integritás Hatóság 2022-ben jött létre, kifejezetten az EU-s források védelmének érdekében. Mandátuma főként az uniós támogatások felhasználásának ellenőrzésére, szabálytalanságok feltárására és ajánlások megfogalmazására korlátozódik. Mivel nyomozati és vádemelési jogköre nincs, mozgástere szűkebb, mint a klasszikus antikorrupciós intézményeké. Bár formálisan független, hatásossága attól függ, mennyire képes tényleges változtatásokat kieszközölni (*horribile dictu* kikényszeríteni) az intézményi környezetben. Nemzetközi szinten előrelépésként értékelik, de legitimitációja és eredményessége még bizonyítást igényel.

Tanulságok a modellek összevetéséből

A nemzetközi példák három nagy tanulsággal szolgálnak.

- I. Az intézményi függetlenség elengedhetetlen. Hongkong ICAC-ja és Litvánia STT-je azért tudott tartós eredményeket elérni, mert működésüket nem korlátozta kormányzati befolyás. Ezzel szemben a dél-afrikai SIU és a magyar Integritás Hatóság esetében a politikai környezet komoly kockázatot jelent.
- II. A széles jogkörök és hármass mandátum (nyomozás, megelőzés, oktatás) hatékonyak. Azok az intézmények, amelyek egyszerre nyomoznak, megelőznek

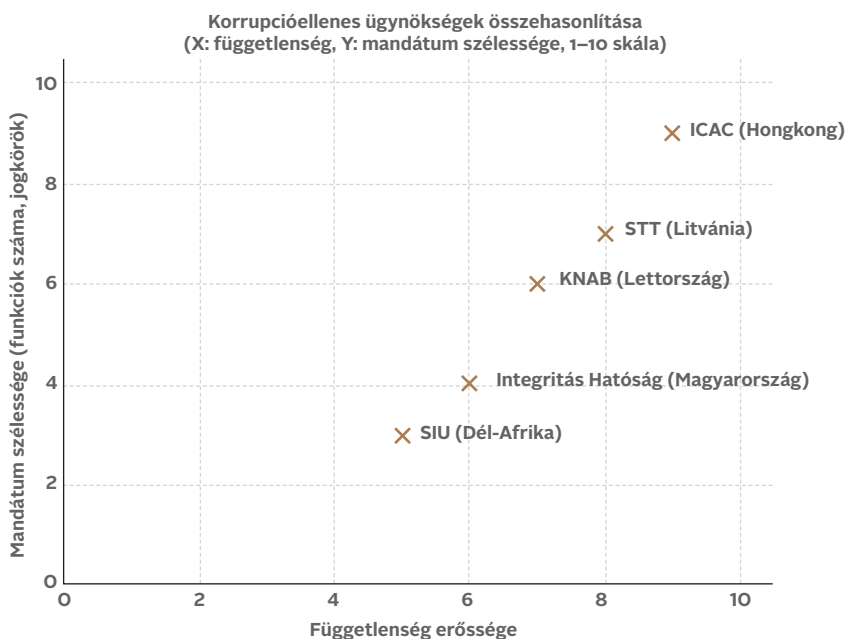
és oktatnak (ICAC, STT, KNAB), tartós társadalmi hatást tudtak elérni. Ezzel szemben a szűkebb mandátumú szervezetek csak részleges eredményekre lesznek képesek.

- III. A társadalmi bizalom kulcstényező. Bhután példája megmutatja, hogy az integritáskultúra építése működhet. A balti államokban pedig a civil kontroll és a transzparencia erősítette a korrupcióellenes intézmények munkáját. Amennyiben azonban a társadalom bizalmatlan (mint sok posztszovjet vagy afrikai országban), az intézmények önmagukban nem tudják megtörni a korrupciós struktúrákat.

Összességében a sikeres korrupcióellenes modellek közös eleme a valódi függetlenség, a széles mandátum és a társadalmi támogatottság. Azok az intézmények, amelyek e három tényezőt egyesíteni tudták, tartós eredményeket értek el.

A magyar Integritás Hatóság fiatal, szűk mandátummal rendelkező szervezet, amelynek hatékonyságát a következő évek fogják igazolni. A nemzetközi tapasztalatok alapján azonban egyértelmű, hogy valódi áttörést csak akkor érhet el, ha megerősödik függetlensége, szélesedik mandátuma, és képes lesz a társadalmi bizalom kiépítésére.

A bemutatott ügynökségek összehasonlítása a mandátum és a függetlenség alapján

A magyar helyzet – diagnózis és tanulságok

A hazai realitásban az intézményi és a lelki folyamatok negatív irányban erősítik egymást. Az információs szabadság gyakorlati korlátai, a közbeszerzések versenyhiányos arányai, a bejelentők védelmének relatív gyengesége és a pártfinanszírozás opacitása nem támogatják a korrupció elleni küzdelmet. E struktúrák alatt a társadalomlélektani mező húzódik: a kiskapuk keresésének kulturális normalizálódása, a cinizmus intézményesülése, a fiatalok bátortalansága a retorziótól való félelem miatt.

A lelki korrupció ebből a szempontból az a kollektív vakság, amely nem veszi észre, hogy a nemzet jövőjét teszi kockára, vagy, talán eggyel közelebbről, mindenki a gyerekei és unokái jövőjével játszik és árulja azt ki pillanatnyi előnyért (legyen az akár a ténylegesen pénzben vagy más juttatásban mérhető, akár viszonylagos önma-
ga ámitásából és lelkiismeretének elaltatásából származó lelki béke).

A mindennapi életben elterjedt kiskapukeresés és a rövid távú előnyökre hangolt gondolkodás ellehetetleníti a közbizalmat és a szabálykövetést. A formális ellenőrzés önmagában nem elég; a normák érvényesítéséhez stabil közösségi elvárásokra és hiteles példaképekre van szükség. Az oktatásban és a szervezetfejlesztésben a hangsúly az integritás gyakorlásán, a belső mérték visszaépítésén kell legyen.

A magyar társadalomban mély erkölcsi, intézményi és lélektani válság alakult ki. A korrupció nem csupán jogi, gazdasági és politikai rendszerhibaként, hanem a szellemi struktúra, kollektív lélek és kulturális identitás válságaként értelmezhető és értelmezendő.

Az oktatás integritásfejlesztő szerepe két pilléren épül. Az első a prevenció: korai életszakaszban – életkornak megfelelő módszerekkel – olyan belső erőforrásokat kell fejlesztenünk (önismeret, önfegyelem, együttműködés, konfliktuskezelés), amelyek ellenállóbbá teszik a fiatalokat a rövid távú előnyök ígéretével szemben (ritkán jobb a könnyebb út). A második a rehabilitáció: a felnőttképzésben és a szervezeti tanulásban tudatosan kell bontani a berögzült, 'mindenki így csinálja' típusú mintákat. A siker kulcsa a következetes tanári és vezetői példamutatás, a világos normák és az értelmes, életszerű tananyag.

Hamvas az integritást belső mértékként értelmezte, és rámutatott az egzisztenciális dilemmára, amely minden ember előtt áll: a tisztaság megőrzése gyakran a társadalmi beilleszkedés ellenében történik.

Az integritás megőrzéséhez az emberi élet három dimenzióját – testet, szellemet és lelket – harmóniában kell tartani. A korrupció akkor keletkezik, amikor ez az egyensúly felborul:

A test síkján: Az anyagi szükségletek dominanciája rövid távú előnyök keresésére ösztönöz, a túlélési ösztönök kerülnek előtérbe az erkölcsi megfontolásokkal szemben.

A szellem síkján: Az intellektuális képességek kihasználása erkölcsi megfontolások nélkül, okos kibúvók keresése, racionalizációs mechanizmusok építése a lelkiismeret elhallgattatására.

A lélek síkján: A transzcendens értékek elhanyagolása, a mélységi motivációk figyelmen kívül hagyása, a közjó iránti érzék elvesztése.

A gyermekkori szocializáció hatása kritikus: A gyermekkori szocializáció és in-doktrináció felnőttkori korrupcióhoz és magas szintű toleranciához vezet. Ez a fo-lyamat több módon zajlik:

Családi szinten: A szülők okos megoldásokat tanítanak (így kell csinálni), a kap-csolatok kihasználása természetes stratégiaként jelenik meg, az erkölcsi kompro-misszumok életbölcességként adódnak át.

Iskolai szinten: A tanárok is részei a rendszernek, modellhatásuk ambivalens, a kiskapuk keresése jutalmazóvá válik, a szabálykövetés naivitásként tűnik fel.

Társadalmi szinten: A média normalizálja a korrupciót, a sikeres emberek gyak-ran korrupit módszerekkel jutottak előre, a tisztességes magatartás vesztesnek tűnik.

E jelenségeknek mindenképpen van egy közös metszéspontja: az erős, pozitív, egységben élő, integrált személyiség példamutatásának hiánya.

Véleményem szerint egyetlen út képes megtörni a lefelé húzó spirált, és elvezetni a valódi társadalmi katarzishoz: a bűn felismerése, az őszinte bűnbánat, a cselekvő jóvátétel és végül a megbocsátás.

A felismerés pillanata: Az első lépés a kollektív ébredés: őszintén szembenézni azzal, hogy mindannyian – egyéni és közösségi szinten – részesei vagyunk a korrupit rendszernek. Ez nem önkínzás, hanem a gyógyulás előfeltétele.

A bűnbánat ereje: A valódi bánat nem szégyenérzet vagy mentegetőzés, hanem annak fájdalmas felismerése, hogy elvesztettük morális integritásunkat. A magyar társadalomban ki kell mondani: Igen, belenyugodtunk a korrupcióba. Igen, mi is ré-zsesei voltunk ennek a rendszernek.

A jóvátétel gyakorlata – a hiteles bánat gyümölcsöt terem:

- ▶ Az oktatásban elkezünk valódi integritást tanítani
- ▶ A közéletben támogatjuk az átláthatóságot és felelősségre vonást
- ▶ A családban őszinte beszélgetéseket folytatunk a gyerekekkel
- ▶ A munkahelyeken kiállunk az integritás mellett

A megbocsátás ajándéka: A legmélyebb igazság szerint a megbocsátás nem a múlt elfelejtése, hanem új kezdet lehetősége. Mindenki kap új esélyt, aki őszintén szembe-néz hibáival, végigmegy a fenti folyamaton és valóban változtatni akar.

A hosszútávú cél olyan társadalom kialakítása kell legyen, ahol az integritás a ter-mészetes állapot, nem a kivétel.

Ez azt jelenti, hogy:

- ▶ A gyerekek olyan környezetbe születnek, ahol tisztesség, őszinteség és meg-bízhatóság veszi őket körül – azaz nem kell a lelkük veleszületett integritását elveszteniük
- ▶ A pozitív példák dominálnak és
  - A korrupció visszautasítása automatikus reflex lesz – a gondolata sem merül fel (olyan gyakran)
  - A közjó szolgálata prioritás

Nota bene: közel harminc évnyi versenypiaci tapasztalat alapján állítom, hogy a legjobb tananyag, a legmodernebb compliance-rendszer, a legerősebb szabályozás, valamint a legszigorúbb végrehajtás és számonkérés is falakba (érthető cinizmusba) ütközik, ha hiányzik a felsővezetői példamutatás. Gyakran idézik, hogy a „kultúra megeszi a stratégiát reggelire”; jelen esetben ez annyit jelent, hogy a negatív szervezeti kultúra képes hatástalanítani a kontrollokat és a szabályokat, ha nincs mögöttük valódi, értékalapú vezetői elkötelezettség. Compliance-rendszerek tervezőjeként és megvalósítójaként ezt a tapasztalatot sajnos újra és újra visszaigazolván láttam.

Összegzés

Az integritás a gondolat, a szó és a tett egysége. A korrupció nem csupán jogi vagy gazdasági probléma; gyökerei mélyen az emberi természetben, a lélek állapotában rejlenek. Az oktatás kulcsfontosságú eszköz, hiszen nemcsak tudást adhat át, hanem formálhatja az emberi jellemet és helyreállíthatja a lélek tisztaságát. Ahogy korábban már az Integritás Hatóság elnöki pozíciójához benyújtott pályázatomban is jeleztem: „A korrupció és a visszaélések visszaszorítása egyrészt feltárt ügyek szankcionálásával, preventív, a megelőzést segítő programokkal és edukációval, azaz az etikus gazdasági működésre való neveléssel érhető el.”

A felnőttek esetében nem elég tudást átadnunk. Olyan környezetet kell teremtenünk, amelyben ezek az emberek biztonságosan szembenézhetnek múltbeli hibáikkal és ez gyakran intenzívebb programokat igényel és lényegesen lassabb folyamat lehet.

Az integritás nem csupán szabálykövetés, hanem belső tartás és következetes cselekvés. A filozófiai hagyomány, a nemzetközi és a hazai tapasztalatok egybehangzóan azt üzenik: az oktatásban és a szervezeti kultúrában megvalósuló értékalapú megközelítés – mérhető, követhető, közösségileg megerősített normákkal – a hosszú távú siker kulcsa.

Jak. 1 22. 25

A tanítást váltsátok tettekre, ne csak hallgassátok, mert különben magatokat csaljátok meg. Aki ellenben figyelmesen tanulmányozza a szabadság tökéletes törvényét, és ki is tart mellette, aki nem feledékeny hallgatója, hanem tettekre váltója, az teljesítésében boldog lesz.²⁴

---

²⁴ Jak 1 22. 25 <https://www.szentiras.hu/biblia/szit/jak/1,19>

Irodalomjegyzék

1. Arisztotelész: *Nikomakhoszi etika*. Ford. Steiger Kornél. Atlantisz Könyvkiadó, Budapest, 1997.
2. Arisztotelész: *Politika*. Ford. Szabó Miklós. Atlantisz Könyvkiadó, Budapest, 1993
3. Basel Institute on Governance *Annual Report 2024*
4. Basel Institute on Governance *Anti-corruption e-learning platform*, 2025.
5. Basel Institute on Governance *Mapping and strengthening the evidence base for anti-corruption Collective Action*, 2025.
6. Basel Institute on Governance *High-level Corruption: an Analysis of Schemes, Costs and Policy Recommendations*. 2025. https://baselgovernance.org/sites/default/files/2025-04/2025_03_10-FALCON-Policy-Brief_final.pdf
7. Biró, Ferenc Pál: Az oktatás szerepe az integritás megőrzésében és a korrupció elleni küzdelemben(2025)<https://medium.com/@ferenc.pal.biro/az-oktat%C3%A1s-szerepe-az-integrit%C3%A1s-meg%C5%91rz%C3%A9s%C3%A9ben-%C3%A9s-a-korrupci%C3%B3-elleni-k%C3%BCzdelemben-oed2b84a5c9f>
8. Burai, Petra & Vajda Kinga: A magyar fiatalok korrupcióra vonatkozó percepciói és tapasztalatai A korrupcióval kapcsolatos ifjúsági attitűdök Magyarországon – Az Eurobarometer 2025-ös felméréseinek magyarországi ifjúsági almintája alapján, 2025 Integritás Hatóság https://integritashatosag.hu/wp-content/uploads/2025/03/FIN_Eurobarometer548_hun_tanulmany0331.pdf
9. Burai, Petra & Vajda Kinga: KORR-KÉP kutatás – Fiatalok korrupció-észlelése, 2025 Integritás Hatóság <https://integritashatosag.hu/korr-kep/>
10. Cressey, Donald R: *Other people's money – a study in the social psychology of embezzlement* Glencoe, IL: Free Press. 1953
11. European Commission *Businesses' attitudes towards corruption in the EU*. Eurobarometer Flash, 2025.
12. European Commission *Special Eurobarometer 548 – Citizens' attitudes towards corruption in the EU*, 2024
13. Girard, René: *A bűnbak*. Ford. Jakabffy Imre és Jakabffy Éva. Gondolat Kiadó, Budapest, 2014 (Eredeti: Le Bouc émissaire. Grasset, Paris, 1982.)
14. Girard, René: *Mensonge romantique et vérité romanesque*. Grasset, Paris, 1961.
15. Hamvas, Béla: Direkt morál és rossz lelkiismeret. In: *Patmosz I*. Medio Kiadó, Budapest, 1995
16. Hamvas, Béla: *Scientia Sacra I*. Medio Kiadó, Budapest, 1988
17. Hardin, Garrett: The Tragedy of the Commons: The population problem has no technical solution; it requires a fundamental extension in morality. *Science*, 13 Dec 1968 Vol 162, Issue 3859, 1243-1248 o. DOI: 10.1126/science.162.3859.1243
18. Hong Kong Independent Commission Against Corruption: *Community Education Programs*, 2024.
19. Kant, Immanuel: *Az erkölcsök metafizikájának alapvetése*. Ford.: Berényi Gábor fordításának felhasználásával Tengelyi László. Budapest: Raabe Klett Itt: Világosság - 2008. 2. sz. Világosság 2008/2. Ábrahám Zoltán Augustinus és Kant: a személy mint eszköz és mint cél

20. Munro, Carissa, and Monica Kirya. "Values education for public integrity." *Bergen: U4 Anti-Corruption Resource Centre, Chr. Michelsen Institute (U4 Issue 2020: 8)* (2020).
21. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) *Anti-Corruption and Integrity Outlook 2024*
22. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) *Education for Public Integrity*. 2018
23. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) *Government at a Glance 2025: Integrity and anti-corruption strategies*, 2025
24. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) *Public Integrity Handbook*. 2020
25. Platón: *Az állam*. Ford. Steiger Kornél. Atlantisz Könyvkiadó, Budapest, 2005,
26. Szent Ágoston: *A szabad akaratról* (De libero arbitrio). Ford. Vidrányi Katalin. Gondolat Kiadó, Budapest, 1986.
27. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) Anti-Corruption University Module 9 – Corruption in Education. https://grace.unodc.org/grace/uploads/documents/academics/Anti-Corruption_Module_9_Corruption_in_Education.pdf
28. Zemplén, Gábor: A tények utáni korszak tudományképe: autonómia, szakértőiség, felelősség in Pléh Csaba, Nyíri Kristóf. *A tények utáni világ mítosza*. Gondolat, Budapest, (2022).